

meeseen. Žižekin mukaan poliittisen kannan sisältämä idea sen yhteiskunnallisesta sisällöstä voi osoittautua täysin vääräksi, mutta silti siinä ei välttämättä ole mitään ideologista. Ratkaiseva kysymys kaikelle politiikaksi itseään kutsuvalle on, mitä se tekee vastakkainasetteluille, jotka ylittävät jokaisen identiteettipoliittisen kiistan: kielletäänkö ne vai otetaanko ne politiikan läh-tökohdaksi?

Tämän takia ei vielä riitä, että teoria osoittaa kaikkien ideologioiden symbolisen luonteen, kuinka luonnollisena esitetty objekti onkin vain diskursiivisten rakennelmien tuote. Se Žižekin kritisoi kenta, joka usein nimetään kohtuuttoman laveasti ”kulttuurintutkimukseksi”, ei pääse tätä tasoa syvem-mälle. Sen teoreettinen umpikuja huipentuu äärirelativistiseen näkökantaan, jonka mukaan eri kulttuurien käytännöt, diskursit tai maailmankuvat ovat keskenään vaihdettavia, pohjim-miltaan samanarvoisia selityksiä maailmasta. Žižek korostaa, että esimerkiksi moderni (luonnon) tiede poikkeaa tällaisista diskursseista täysin. Se on muodollinen, kaavoihin typistynyt kieli, josta ei saa muodostettua arkisen kokemusmaailman mielekkyyden takaavaa isoa Toista. Tieteen dis-

kurssia ei voi subjektivoida, joten ”tieteellinen maailmankuva” on tarkasti ottaen mahdoton.

Teorian on kyettävä paikantaamaan ne todelliset ja ”mahdolliset, mutta epäonnistuneet” piirteet, jotka viittaavat järjestelmän sisäiseen, ristiriitaiseen luonteeseen. Liberaalista demokratias-ta on löydettävä se halkeama, joka itsessään mahdollistaa esi-merkiksi fundamentalismin tai oikeistopopulismin eri muotojen esiinmarssin. Saattaa osoit-tautua, että sama halkeama, tai sen ideologinen peittäminen, pi-tää yllä myös kaikkea sitä, mitä pidämme liberaalissa Lännes-sä omimpanamme? Žižekin sa-noin: saattaa olla, että ”Jihad on jo McJihad.”

* * *

Filosofin ei tarvitse tarjota luki-jalleen poliittisia ratkaisuja. Peit-telemättömän eurosentriseksi tunnustautuva Žižek ei aina voi vastustaa kiusausta, vaikka jät-tääkin ehdotuksensa tarkoituk-sellisen avoimiksi. Hänelle yksi epäonnistunut, mutta yhä mah-dollinen emansipatorinen poliit-tinen projekti on Eurooppa.

Euroopan tuskaisuus sen oman suunnan löytämisen epä-onnistuessa kerta toisensa jälkeen on Žižekille jo itsessään positiivi-nen merkki. Alennustilassaankin

idea nimeltä ”Eurooppa” osoit-taa kohti mahdollisuutta vastus-taa sen kahta vaihtoehtoista tu-levaisuutta, täydellistä sulautu-mista amerikkalaiseen sivilisaati-oon tai liukumista kohti kiina-laista, autoritaarista kapitalismia. Yhdysvaltain johtama globaalin kapitalismin hegemonia pystyy ongelmitta toimimaan kolman-nen maailman ”paikallisten kult-tuurien” kanssa – samalla kun se pystyttää fyysisiä, taloudellisia ja poliittisia muureja niiden ym-pärille. Ainoa, mitä tämä jälki-ja esimodernin maailman liitto ei pysty sulauttamaan itseensä, on varsinainen ”eurooppalainen moderni.”

Pelkkä Yhdysvaltojen omahy-väinen kritisointi on kuitenkin täysin epärehellistä puuhaa, jos siihen ei samalla liity brutaa-lia itsekritiikkiä: Yhdysvallat on yksi Euroopan omista päätepis-teistä, yksi sen todellisista epä-onnistumisista. Žižekille pelissä ei ole enempää eikä vähempää kuin Euroopan keksiminen uu-delleen, silläkin uhalla, että sa-malla huomaamme luopuneem-me juuri siitä, mikä pitää ”eu-rooppalaista identiteettiämme” koossa. Pehmeän vallankumo-uksen ylevin anti on juuri tässä: yrityksessä tarjota keinoja ajatel-la sitä, mikä vain hetki sitten oli mahdotonta.

Hoivaa, helli ja rakasta... kotona!

KIRSI HASANEN

”Hoiva – Tutkimus, politiikka ja arki” koostuu kymmenes-tä artikkelista, joissa hoivatutki-muksen ja -politiikan lähesty-mistapojen, historian ja tulevai-suuden suuntien kartoituksen

lisäksi kirjoittajat nostavat esiin erinäisiä keskusteluja omaishoi-vasta eri näkökulmista sekä las-ten hoivasta päivähoito/kotihoi-to-jaottelun pohjalta. Läpi kir-jan kulkee mukana reflektoituna

Anneli Anttonen & Heli Valo-kivi & Minna Zechner (toim.)
Hoiva – tutkimus,
politiikka ja arki
Vastapaino, 2009

ajatus siitä, kuinka hoivan moninaisuus sekä rajojen epäselvyys asettaa haasteensa hoivan tutkimukselle, mutta tekee siitä samanaikaisesti myös kiintoisan. Hoivan ja hoidon väliseen vaikeaan rajanvetoon liittyvät kysymykset rajautuvat kuitenkin tämän kirjan kysymystenasettelun ulkopuolelle.

Feministisen lukijan näkökulmasta erityisen huomionarvoiseksi nousee sukupuolittuneen palkattoman rakkauden työn ja velvollisuuden perinne, jota hoiva tuntuu kantavan mukanaan enemmän ja vähemmän vielä tänäkin päivänä. Mitä on hyvä hoiva tai lähinnä sen puute -keskustelua käydään julkisuudessa jatkuvasti liittyen useimmiten – tässäkin kirjassa fokuosoituihin – vanhuksiin ja lapsiin. Anne-li Anttonen ja Minna Zechner huomauttavat kirjan toisessa luvussa, kuinka rästä naisten rakkauden työstä on brittiläisessä kontekstissa tullut hyvän hoivan normi, kun taas Suomessa huomio on usein kiinnittynyt rakenteisiin (palvelujen määrään, hoitajien ja hoidettavien määrän suhteisiin jne.) hoivan laadusta puhuttaessa. Kirjan lukemisen perusteella syntyy tunne, että tämän rakenteisiin keskittyvän keskustelun rinnalle myös meillä on vahvistumassa ajattelu, jossa omaishoiva ja äidin hoiva ovat yhtä kuin paras hoiva.

Pääasiassa kirjan toisessa luvussa käydään naistutkimuksen kannalta hienosti ja ytimekkäästi läpi kuinka feministinen liike ja naistutkimus ovat tehneet hoivasta teoreettisen kysymyksen. Hoivan kietoutuminen sukupuoleen (ja luokkaan) kulkee myös läpi teoksen. Esimerkiksi Heli Valokiven ja Minna Zechnerin omaishoivaa käsittelevissä artikkeleissa osoitetaan, kuinka

siitä huolimatta että miehet hoivat kasvavissa määrin puolisojaan, tyttäret kantavat edelleen päävastuun vanhempiensa sekä myös appivanhempiensa hoivasta. Omaishoivan suhteen olisi kiinnostavaa lukea myös esimerkiksi siitä, minkälaisia kulttuurisia odotuksia nais- ja miespuolisiin omaishoitajiin mahdollisesti liitetään ja eroavatko ne kuinka toisistaan.

Kuten kirjassa todetaan, on omaishoiva erittäin kiinnostava ja ajankohtainen hoivan muoto. Hoivaajan ja hoivattavan perhe- tai parisuhteen uudelleenmuotoutuminen hoivaajan ja hoivattavan suhteeksi, eräänlaiseksi työsuhteeksi, josta maksetaan ”palkkaa”, tekee omaishoivasta erityis- ja ainutlaatuisen kysymyksen. Omainen hyvän hoivan takeena näyttää siis sisältyvän omaishoivaan vahvasti siitäkin huolimatta, etteivät omaishoitajan työolosuhteet ja etuudet sitä automaattisesti takaa, kun työtä tehdään lomitta ja ympäri vuorokauden. Silti mielikuva omaisen hyvästä hoivasta on Suomessa kulttuurisesti vahva.

Toinen omaishoivaan ja kotipalveluihin liittyvä kysymys, joka kirjassa tuodaan esille, liittyy tiloihin eli ajatukseen siitä, että koti on paras paikka hoivatavalle. Kotiin liittyvää keskustelua on mielenkiintoista lukea myös siitä näkökulmasta, miten se suhteutuu muihin hoivan tiloista käytäviin keskusteluihin. Kun yhtäältä esimerkiksi yksityisissä palvelukodeissa tarkat neliö- ja vessan kahvojen määrät toimivat hoivan laadun mittareina, kotona tilat voivat olla kaikkea muuta kuin turvalliset sekä hoivatavalle että hoivaajalle. Koti voi myös tuntua turvatomalta: painettava nappi tus-

kin rauhoittaa iltaisin ahdistuvaa muistihäiriöistä samaan tapaan kuin fyysisesti läsnä oleva ihminen. Nämä kirjassakin mainitut teknologiset ratkaisut eivät siis itsessään tuo turvallisuuden tunnetta, jolla niitä on perusteltu. Yhtälailla koti voi olla turvaton esimerkiksi aggressiivista demanttikkoa hoivaavalle omaiselle, kuten Liina Soinnun artikkelissa tulee esille. Herääkin kysymys, kuinka paljon tuo ”kodin terapeuttisuus ja viihtyvyys” itse asiassa riippuu pääasiallisesti ihmissuhteista eikä tilasta tilana ja sen apuvälineistä?

Katja Revon ja Teppo Krögerin kirjoittamissa artikkeleissa osoitetaan mielenkiintoinen havainto siitä, kuinka lasten päivähoitoa koskevissa keskusteluissa on alettu korostaa lasten oikeutta varhaiskasvatukseen päivähoitossa, vaikka kotihoidon puolesta puhuminen on meillä vahvaa. Naistutkimuksen näkökulmasta lasten päivähoito vastaan kotihoito -keskustelu on ylipäättään merkittävä siihen kytkeytyvän sukupuoli- ja luokkajaon perusteella, mikä tuodaan kirjassa hyvin esille. Vaikka lasten päivähoitoa ja vanhusten hoitoa ei voi suoranaisesti vertailla, syntyy vaikutelma, että samalla kun lasten kotihoidosta on julkisissa keskusteluissa tehty hyvän hoivan symboli, sama koskee nyt myös vanhusten hoivaa. Vastavasti julkisesta hoivasta näyttää tulleen huonon hoivan symboli. Näin ollen, samaa lasten oikeuksien logiikkaa seuraten voisi kysyä, mitkä sitten olisivat vanhusten oikeudet? Voisiko vanhuksilla olla oikeus ammattimaiseen ja esimerkiksi tilojen puolesta turvalliseen hoivaan? Kaiken kaikkiaan, kuten kirjassa tuodaan esille, tällaisen koti-laitos-vastakkainasettelun sijaan olisi var-

masti hedelmällisempää kehittelä joustavampia ratkaisuja (ns. sekä-että-mahdollisuuksia) pait-si lasten päivähoidon kysymyksissä niin myös vanhusten hoi-vassa.

Lopuksi Hoiva-kirjassa käy-dään lyhyesti läpi tarpeellisia ja ajankohtaisia hoivan tutkimuk-sen suuntia. Hoivan ruumiilli-suuden ja tilojen tarkastelun li-säksi muistutetaan muun muas-sa intersektionaalisuuden vaa-teista sekä globaalien hoivaket-jujen ja hoivavajeen tutkimuk-sesta, joihin hoivatutkimukses-sa tulisi jatkossa suhtautua vaka-vasti. Ajankohtaisista tutkimuk-sen suunnista jäävät kuitenkin yksityiset hoivapalvelut ulko-puolelle. Muualla on kuitenkin esimerkiksi esitetty, että huo-

miota olisi hyvä kiinnittää myös yksityisissä yrityksissä työsken-televien hoitajien kokemuksiin, kuten Ruotsissa on tehty.

”Hoiva – tutkimus, politiikka ja arki” -kirjan johdannossa tuo-daan heti esille, että kirjan tar-koitus on kuvata julkisten pal-velujen ja eletyn elämän koh-taamista hoivan näkökulmas-ta, koska formaalia hoivaa työ-nä on hoivatutkimuksen piiris-sä tutkittu paljon. Kirja sijoite-taankin hoivan nykykeskuste-lujen kentälle, jossa hoivattavi-en näkökulman huomioiminen saa enemmän jalansijaa. Hoivan osapuoliksi lasketaan siis hoi-van antajat ja hoivattavat, mutta hoivattavien omaisten näkökul-ma jää, lasten päivähoitoa käsit-televää lukua lukuun ottamat-

ta, kirjassa vähemmälle huomi-olle. Laajemman katsontakan-nan hengessä olisikin mielen-kiintoista kysyä myös, miten esi-merkiksi vanhusten omaiset ko-kevat julkisen ja yksityisen hoi-van: palveluasumisen, vanhain-kodit ja kotipalvelut.

Kaiken kaikkiaan kirjan ta-voitteeksi asetettu mahdollisim-man laaja-alaisen ja ajankohtai-sen kuvan tuottaminen suoma-laisesta hoivan maailmasta hoi-vattavien arjessa on odotettu ja kiinnostava. Laaja-alaisuuden pyrkimyksestä huolimatta tiet-tyjä rajanvetoja on kuitenkin tehty, mutta ajankohtaisten hoi-van kysymysten ja keskustelujen esille tuojana ja problematisoi-ja na kirja toimii hyvin.

Suoriutumattomat

ULLA VIERTOLA

Yksilökeskeisyyden aikakaudel-la ihmisen oikeus ja velvollisuus on olla itsenäinen, itsemääräy-tyvä autonominen toimija. Val-lankäytön nukketatterissa tämä tarkoittaa sitä, että jokaista nuk-kea liikuttavat langat ovat hiuk-senhienot ja melkein näkymät-tömät. Kun etäältä katsoo, voisi melkein luulla nukan itse päät-tävän tarinan juonen ja liikku-van itsestään. Tatterinukan ta-paan yksilöt suorittavat yhteis-kunnassa tiettyjä rooleja ja pyr-kivät suoriutumaan. Hengissä säilyminen vaatii terveeltä aiku-i-selta monenlaisia taitoja ja kyky-jä. Yksilöön kohdistuvien vaati-musten perustana ovat yhteisön tarpeet, joita pääosin määrittä-vät luonnonolot sekä luonnosta

pakenemisen aste, elämisen ha-luttu mukavuustaso.

Mukavan elämän sisältö ja keinot sellaisen saavuttamiseen määritellään yhteisön sisällä. Varsinkin erilaisten katastrofien jälkeen käsitys loikoisista olois-ta voi olla pitkään hyvin sup-pea: joku onnistuu varastamaan peitteen ja vettä, jollakin toi-sella ei ole niitäkään. Toisinaan mukavana pidetty elämisen taso on kuitenkin asetettu niin kor-kealle, että siihen yltäminen on mahdollista vain pienelle osalle yhteisön jäsenistä. Hyvinvoin-nin kasaantuminen on omi-aan tuottamaan käsityksen kel-vollisesta ihmisyydestä, tietyil-le yhteisön jäsenille ominaises-ta oikeasta tavasta suoriutua, jo-

Anneli Anttonen &
Heli Valokivi &
Minna Zechner (toim.)
Hoiva – tutkimus, politiikka
ja arki
Vastapaino, 2009

ka ansaitusti suo juuri heille oi-keuden hyvään. Kun kaikki-valtias, huippuosaava yksilö on ihannoitu ihmiskuva, vain pie-ni osa nukketatterin hahmoista saa oikeuden esiintyä ja hankkia juonen eli aikakauden arvostus-ten mukaisia suosionsoituksia. Ne nuket, joita esityksessä ei tar-vita, lojuvat jossakin sivummal-la kulisseissa. Siinä lojuessaan tatterinukke ei tarvitse mitään hoivaa, mutta ihmisten laita on toisin.